

De beschikbaarheid en betaalbaarheid van werkruimtes voor kunstenaars en makers in Gent staat onder toenemende druk. Vanuit diverse hoeken van het veld worden signalen gedeeld over het tekort aan toegankelijke ateliers, repetitieruimtes en andere maakplekken. In een stad waarin we geloven dat cultuur een basisrecht is, is er plek nodig om te kunnen maken.

Met het oog op de nieuwe beleidsperiode wilde GKO nagaan hoe het vandaag gesteld is met de noden rond ruimte in de brede cultuursector, om van daaruit actuele inzichten en praktijkervaringen te bundelen die het beleid kunnen voeden.

Op 22 april 2025 organiseerde GKO het GKO-café 'Ruimte voor de kunstenaar in de stad', om de balans op te maken sinds de publicatie van de *Landschapstekening Cultuurstad Gent* (2021) en de *visietekst actiegroep ruimte voor de kunstenaar in de stad*, beleidskeuzes en praktijkervaringen naast elkaar te leggen, en aanbevelingen te formuleren voor een duurzaam en toegankelijk werkruimtebeleid. Naast de input uit GKO-café's, sectoroverleggen en de bijeenkomsten van de klankbordgroep ruimte, hebben we ook aanbevelingen uit de bovenbouw, memoranda en beleidsnota's op Vlaams en stedelijk niveau in deze nota verwerkt.

Deze tekst vertrekt vanuit vier kernthema's die bepalend zijn voor ruimte voor kunstenaars in de stad en die naadloos aansluiten bij het strategisch kader culturele infrastructuur van Cultuur Gent. Voor elk thema schetsen we de stand van zaken, benoemen we de belangrijkste knelpunten en formuleren we aanbevelingen om het beleid te versterken.

1. Tijdelijke invullingen

Tijdelijke invullingen bieden kansen, maar missen vandaag duidelijke en werkbare kaders. Onzekerheid over looptijd, opzegtermijnen en verantwoordelijkheden maakt het moeilijk om duurzaam te plannen of te investeren. Veel gebruikers investeren toch in infrastructuur of inrichting, vaak zonder garantie op continuïteit. Die inzet is risicovol en in de praktijk enkel haalbaar voor organisaties met voldoende financiële en administratieve slagkracht. Voor kleinere, kwetsbare of vrijwillig georganiseerde initiatieven is tijdelijke invulling niet alleen moeilijk te dragen, maar ook moeilijk toegankelijk. Terwijl zij net de grootste nood aan betaalbare ruimte hebben, kunnen zij de bijbehorende juridische en administratieve lasten vaak niet zelfstandig opnemen. Daarbovenop bereikt informatie over beschikbare tijdelijke plekken vandaag vooral spelers die al vertrouwd zijn met het stedelijke landschap, waardoor nieuwe, minder ingebedde of informele makers moeilijker hun weg vinden.

Daarnaast wordt tijdelijke invulling zonder langetermijnvisie al te vaak herleid tot een overgangsfase in de herontwikkeling van een site. Dat vergroot het risico op gentrificatie: kunstenaars maken plekken aantrekkelijker voor stedelijke ontwikkeling, maar verdwijnen zodra de waarde stijgt. Zo verliezen zowel kunstenaars als bewoners hun plaats in de stad, en verdwijnt culturele ruimte zodra het bouwproject voltooid is. Gentrificatie gaat daarbij niet alleen over stijgende prijzen, maar ook over de soort infrastructuur die ontstaat: afgestemd op de noden van kapitaalkrachtige groepen, en dus niet op de diversiteit van gebruikers.

Bij tijdelijke invullingen of nieuwe plekken ligt de nadruk vandaag vaak op publieksgerichte functies, terwijl kunstenaars ruimte nodig hebben om te repeteren en te creëren. In de

podiumkunsten (zowel professioneel als amateur) gaat het bovendien om ruimte om te monteren en om technische maak- en opslagplaatsen voor onder meer decors. Voor muziekpraktijken komt daar nog bij dat tijdelijke panden zelden akoestisch geschikt zijn, en dat een werkbare geluidsnorm essentieel is om repetitieruimtes duurzaam te verankeren zonder conflicten met de omgeving.

Als laatste is het belangrijk om ook te focussen op de ecologische duurzaamheid van tijdelijke invullingen. Vaak gaat het om verouderde panden of sites die slecht geïsoleerd zijn, verouderde installaties hebben of niet energiezuinig kunnen worden ingericht binnen de beperkte looptijd van het gebruik. Dat maakt tijdelijk gebruik niet alleen kwetsbaar op organisatorisch vlak, maar ook op ecologisch vlak: het zijn plekken waar veel inzet nodig is om ze bruikbaar te maken, terwijl structurele verbeteringen zelden lonen binnen een tijdelijk kader.

Aanbevelingen:

- Ontwikkel een **duidelijk juridisch en financieel kader** dat tijdelijk gebruik werkbaar maakt voor uiteenlopende profielen van kunstenaars en organisaties.
- Maak het **fiscaal interessant voor eigenaars** om leegstaande panden een maatschappelijke bestemming te geven, waaronder kunstenaarsinitiatieven en ateliers.
- **Veranker ruimte voor kunstenaars** en culturele functies structureel in **stedelijke ontwikkelings- en bouwprojecten**, en zorg dat dit expliciet wordt meegenomen in de plannen en adviezen van de stadsbouwmeester. Neem als stad een **bemiddelende rol** op tussen ontwikkelaars, eigenaars en culturele actoren, zodat tijdelijke initiatieven kunnen doorstromen naar een duurzame plaats binnen nieuwe projecten en culturele ruimte behouden blijft bij herontwikkeling van sites.
- Bescherm **vrijplaatsen en experimentele maakplekken**: behandel ze niet als tijdelijke overgangsplekken, maar erken hun maatschappelijke waarde als culturele *commons*.
- Vermijd de **instrumentalisering van kunstenaars als buurtwerkers**: sociaal engagement als keuze, niet als voorwaarde.
- Stimuleer het ontwikkelen en gebruiken van **herbruikbare** of verplaatsbare **bouwmodules in gerecycleerde en circulaire materialen**. Voorzie ondersteuning voor een rollend fonds dat hierop inzet, zodat dit bijdraagt aan duurzame tijdelijke invullingen, dankzij modulair ontwerp en lichte, omkeerbare ingrepen. Modules kunnen eenvoudig verplaatst of hergebruikt worden zonder structurele verbouwingen.
- Zet in op een **actieve en outreachende toeleiding naar een breder en diverser netwerk** van potentiële gebruikers, en werk drempels weg zodat gedeelde werkplekken breed en inclusief toegankelijk worden. Voorzie een matchmaker die actief verbindingen legt en zorgt voor transparante communicatie over het beschikbare aanbod, zodat tijdelijke plekken niet automatisch bij dezelfde gevestigde spelers terechtkomen maar ook nieuwe, minder zichtbare of informele initiatieven bereiken.

2.Beheer van gedeelde werkplekken

In een stad waar de druk op beschikbare ruimte toeneemt, bieden gedeelde werkplekken een cruciale schakel: ze maken intensiever gebruik van schaarse infrastructuur en creëren tegelijk ontmoetingsplekken waar makers, organisaties en deelsectoren elkaar vinden. Ze dragen zo niet alleen bij aan een oplossing voor het ruimteprobleem, maar zorgen ook voor kruisbestuiving, verbinding en samenwerking.

Het runnen van zo'n gedeelde werkplek is echter arbeidsintensief. Het omvat tal van taken, van juridische afspraken tot onderhoud, verzekering en coördinatie, maar ook zorg voor een sfeer van gastvrijheid en verbinding, waarin uiteenlopende makers en organisaties zich thuis kunnen voelen en samenwerken. Dat zorgende en relationele werk vraagt tijd, aandacht en continuïteit, en is moeilijk te combineren met een artistieke of organisatorische praktijk. Vaak gebeurt het vrijwillig en onbetaald, waardoor continuïteit en kwaliteit onder druk staan. Nochtans zijn het precies deze plekken die ruimte bieden aan uiteenlopende profielen, samenwerking stimuleren en een belangrijke motor vormen voor ontwikkeling en ontmoeting in de sector. Tegelijk blijkt in de praktijk dat niet elke maker deze plekken even vlot bereikt: wie niet ingebed is in bestaande netwerken of circuits, mist vaak zichtbaarheid over het aanbod en de instapmogelijkheden.

Aanbevelingen:

- Voorzie **structurele werkingsmiddelen voor beheer, coördinatie en communitywerking**, zowel bij tijdelijke invullingen als bij gedeeld ruimtegebruik en stimuleer zo gedeeld eigenaarschap tussen kunstenaars, organisaties en stedelijke partners.
- Stimuleer **kennis en expertise rond beheer** in samenwerking met trajecten zoals *De overeenkomst van vertrouwen* die verder wordt ingebed in *School of Hospitality*, en door betrokken te zijn bij *Community of Practice* van OP/TIL (uit cultuurplekken van morgen)
- Ontwikkel een algemeen **overzicht** (met verschillen, voor- en nadelen) van de **juridische kaders** die mogelijk zijn bij gedeelde ruimte en werk hiervoor samen met spelers die hier expertise in hebben.
- Ontwikkel een **geïntegreerd stedelijk beleid** rond ruimte voor de kunsten, waarin cultuur structureel samenwerkt met vastgoedbeheer, facility management, jeugd, economie, toerisme en andere stadsdiensten. Zo ontstaat een samenhangende aanpak waarin culturele ruimte niet versnipperd, maar stedelijk gedragen wordt.

3.Databank voor ruimtes

Er is vandaag geen centraal en actueel overzicht van beschikbare werkruimtes in Gent. Het landschap is versnipperd: naast de culturele infrastructuur in eigendom van Stad Gent, terug te vinden via de zalenzoecker van Cultuur Gent, zijn er gebouwen in eigendom en/of beheer van Sogent en zijn er tal van private en commerciële plekken, elk met hun eigen database en boekingslogica. Dat maakt het moeilijk om het beschikbare aanbod efficiënt te benutten en om vraag en aanbod van werkruimtes op elkaar af te stemmen.

Tegen die achtergrond toont **Open Creatives regio Gent** het potentieel van een gedeelde stedelijke ruimtebank. De tool is in samenwerking met de sector ontwikkeld en wordt intussen verder uitgerold, zowel in de referentieregio Gent als in alvast 3 andere Vlaamse steden en regio's. Ze maakt zichtbaar welke soorten infrastructuur er zijn, vergemakkelijkt gedeeld ruimtegebruik, stimuleert samenwerking tussen verschillende sectoren, het delen van goede praktijken en vormt een waardevolle rapportagetool over types ruimtes, spreiding en gebruik. Het succes van zo'n databank hangt echter af van structurele opvolging en actualisatie, zodat de informatie betrouwbaar en bruikbaar blijft.

Aanbevelingen:

- Versterk **Open Creatives Gent als stedelijke ruimtebank** door personeelstijd vrij te maken voor het communitywerk en databeheer, zodat informatie actueel blijft en de tool actief wordt ingezet om samenwerking over sectoren heen te stimuleren en digitale connecties te vertalen naar reële samenwerkingen in de stad.
- Zet de kracht van Open Creatives regio Gent strategisch in richting **Vlaanderen**: gebruik de inzichten uit de rapportagetool en de sectoroverschrijdende samenwerking om Gent te positioneren als voortrekker in digitaal en duurzaam ruimtebeheer, en om verdere ondersteuning en schaalvergroting van Open Creatives vanuit Vlaanderen te stimuleren.

4.Toegankelijkheid

Vaak zijn werkplekken fysiek onvoldoende toegankelijk. Het gaat om drempels zoals beperkte bereikbaarheid met openbaar vervoer, niet rolstoeltoegankelijk, ongeschikte akoestiek, te kleine of net te grote ruimtes en een inrichting die multifunctioneel gebruik bemoeilijkt. Ook ontbreekt het vaak aan basisaankleding en noodzakelijk materiaal zoals tafels, verlichting en opslagruimte of technische infrastructuur. Daarnaast blijven sociale drempels hardnekkig aanwezig: hoge huurprijzen, selectiemechanismen of ondoorzichtige toewijzingen maken het moeilijk voor makers die niet ingebed zijn in bestaande netwerken, geen vzw-structuur hebben of nieuw zijn in de stad. Dat is een probleem, omdat net deze groepen vaak het sterkst nood hebben aan laagdrempelige, flexibele en goed uitgeruste werkplekken. Zonder gerichte maatregelen blijven bepaalde profielen structureel uitgesloten van ruimtegebruik. Daardoor circuleren beschikbare werkplekken vaak binnen dezelfde beperkte groep gebruikers, zonder dat nieuwe spelers of minder zichtbare profielen worden bereikt.

Veel kunstenaars werken in preciaire omstandigheden, zonder structurele of financiële zekerheid. Daarnaast valt een groeiende groep makers tussen het amateur- en professionele veld, waardoor zij moeilijk toegang vinden tot geschikte werkplekken en passende vormen van ondersteuning.

Aanbevelingen:

- Investeer in **werkplekken die afgestemd zijn op diverse noden**: fysieke toegankelijkheid, akoestiek, grootte, multifunctionaliteit en basisvoorzieningen zoals elektriciteit, water, ..

- **Verlaag sociale drempels** via transparante en eerlijke toewijzingsprocedures, lage instapvoorwaarden en begeleiding van nieuwe makers.
- **Spreid werkplekken over stad en regio**, en verbeter de bereikbaarheid via openbaar vervoer en fietsverbindingen.
- **Verbind maakplekken met toonplekken** zodat artistieke ontwikkeling, presentatie en ontmoeting elkaar versterken.

Een stad blijft pas levendig en creatief wanneer kunstenaars er kunnen blijven wonen en werken. Betaalbare en vaste werkruimtes zijn daarbij essentieel, als onderdeel van een stedelijk beleid dat inzet op het recht om te maken, te beleven en te verbinden. De voorgestelde aanbevelingen tonen dat werkruimtebeleid niet enkel een opdracht van cultuur is, maar een gedeelde stedelijke verantwoordelijkheid. Een duurzame visie op ruimte voor de kunsten vraagt een geïntegreerde aanpak, met structurele samenwerking tussen cultuur, vastgoed, facility management, jeugd, economie en toerisme. Waarbij ook rekening gehouden wordt met een maximale toegankelijkheid voor iedereen in onze stad en de impact van ons ruimtegebruik en de activiteiten die eruit voortvloeien om de ecologische duurzaamheid in de stad.

Bronnen:

- [Landschapstekening Cultuurstad Gent 2021](#)
- [Memorandum cultuurraad Gent 2025 - 2030](#)
- [GKO Café Ruimte voor de kunstenaar in de stad \(22 april 2025\)](#)
- [GKO Café Muzieksector \(20 januari 2025\)](#)
- [Memorandum NICC](#)
- [Concrete voorstellen voor een ambitieus Vlaams kunst- en cultuurbeleid](#)
- [visietekst actiegroep ruimte voor de kunstenaar in de stad](#)
- [Ruimte voor kunst en andere stedelijke fantasieën](#) (Kunstenpunt)
- [Opsomming van opportuniteiten om het kunstenbeleid te optimaliseren](#) (Kunstenpunt)
- Memorandum van het Gentse amateurtheater (juli 2024) reginald@gamagent.be
- [Strategisch kader culturele infrastructuur](#)